

мусовою зупинкою автотранспорту або проникненням до приміщення, де він переховується.

Викладена також інша позиція, широко обґрунтована в цивілістичній літературі, відповідно до якої усі відносини по відшкодуванню шкоди, що виникли у сферах, які регулюються різними галузями права, є цивільно-правовими [9, с.157].

За таких підстав цілком природно виникає необхідність врегулювання відносин по відшкодуванню шкоди спеціальною нормою, наприклад, статтею про заподіяння шкоди при затримання злочинця. Відсутність цієї статті неможливо компенсувати застосуванням норми про відшкодування шкоди, заподіяної в стані крайньої необхідності, або загальним законом про відповідальність за шкоду, заподіяну в галузі державного управління.

Надійшла до редколегії 02.03.2000

Список літератури:

1. Козлов Ю.М., Фролов Е.С. Научная организация труда: Управление и право. М., 1986. 2. Бандурка О.М. Основи управління в ОВС України: теорія, досвід, шляхи удосконалення. Х., 1996. 3. Адміністративна діяльність органів внутрішніх справ: Підручник Під ред. І.П. Голосніченко та Я.Ю. Кондратьєва. К., 1995. 4. Юсупов В.А. Правоприменительная деятельность органов государственного управления. М., 1979. 5. Загорулько А.И. Обязательства по возмещению вреда, причиненного субъектами гражданского права. Дисс. ... канд. юрид. наук. Х., 1995. 6. Цивільне право: Підручник. Ч.2. / Під ред. Н.С. Кузнецової. К., 1996. 7. Боброва Д.В. Проблемы деликтной ответственности в советском гражданском праве.: Автореф. дисс. ... докт. юрид. наук. Х., 1988. 8. Гражданское право: Учебник. Часть 2. / Под ред. А.П. Сергеева, Ю.К. Толстого. М., 1998. 9. С.Н. Братусь. Юридическая ответственность и законность. М., 1976.

К.А. Карчевський

МАЙНОВІ ПЕРЕДУМОВИ ПІДПРИЄМНИЦТВА ДЕРЖАВНИХ ВИЩИХ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Центральною ланкою при характеристиці правового статусу конкретного суб'єкта підприємницької діяльності є правове положення належного йому майна. Оскільки підприємницька діяльність - це діяльність, що здійснюється на свій ризик і під власну майнову відповідальність, то при вирішенні питання про можливість даної особи (як фізичні, так і юридичні) бути суб'єктом підприємницької діяльності необхідно визначити чи володіє вона майном і на якому праві. Якщо буде встановлено, що така діяльність здійснюється не на власний ризик і не під особисту майнову відповідальність по причинах відсутності майна або хибою правомочностей у відношенні наявного майна, то така діяльність не може бути визнана підприємницькою [3, с. 16].

Роздивимося, чи надає організаційно-правова форма установи достатні правомочності у відношенні її майна і чи створює це необхідні майнові передумови підприємництва державним вищим закладом освіти.. Відповідно до п. 1 ст.34 Закону України «Про власність»[1]. майно державних вищих

закладів освіти є об'єктом права загальнодержавної (республіканської) власності. Чинне законодавство України про власність передбачає два правових режими для державного майна. Так, майно, що є державною власністю і закріплене за державним підприємством (крім майна казенних підприємств), належить йому на праві повного господарського ведення (п. 1 ст. 37 Закону України «Про власність»), якщо дане майно закріплюється за державними установами, що утримуються за рахунок коштів державного бюджету, а також за казенними підприємствами, воно належить йому на праві оперативного управління (ст. 39 Закону України «Про власність»).

У науці цивільного права немає однозначної думки з приводу інститутів права повного господарського ведення й оперативного управління. Так, робоча група по розробці проекту Цивільного кодексу України відстоює позицію, і це знайшло своє відображення у тексті проекту, що дані правові інститути не сумісні з ринковою економікою [4, с. 9 – 19; 5 с. 12 – 18]. Цивільному праву Російської Імперії початку ХХ сторіччя [6 с. 123], а також законодавству розвинутих капіталістичних держав подібні речові права незнайомі [7 с.195 – 196].

Виникнення інститутів права повного господарського ведення і оперативного управління в радянському праві було обумовлено тим, що в процесі реалізації розширеного відтворення держава закріплювала виділене з державної власності майно за утвореними їй же (державою) юридичними особами, які безпосередньо здійснюють виробничо-господарську та іншу діяльність і вперше знайшли відображення в ст. 49 –1 Основ цивільного законодавства Союзу РСР та союзних республік.

Правову форму закріплення державного майна за державними організаціями розробив і обґрунтував ще в 1948 році А.В. Венедиктов [8 с. 323]. Наприкінці 80-х років із права оперативного управління було виділене право повного господарського ведення.

Права повного господарського ведення та оперативного управління ставляться до речових прав, що виникають із моменту утворення відповідної юридичної особи і містять у собі повноваження по володінню, користуванню і розпорядженню її майном. Під правом оперативного управління в науці цивільного права розуміють особливе речове право юридичної особи, що виражається в тому, що даний суб'єкт володіє, користується і розпоряджається виділеним йому майном у межах, установлених законодавством, відповідно до цілей своєї діяльності, завданням власника та призначенням майна [9 с.411]. Зміст права оперативного управління приводиться в ст. 10 Закону України «Про підприємства в Україні» [2] (у редакції Закону України від 4.02.98 р. ВВР України 24-98). У даній статті зазначено, що державне майно, закріплене за казенним підприємством (а у світлі Закону України «Про власність» і за установами) належить йому на праві оперативного управління. Здійснюючи дане право казенне підприємство (державна установа) володіє і користується зазначеним майном. Правомочність розпорядження таким майном залежить

від того, до яких фондів підприємства (установи) воно належить. Якщо майно належить до основних фондів казенного підприємства (державні установи), то останні вправі розпоряджатися даним майном тільки лише з дозволу органа, уповноваженого управляти відповідним державним майном. Особливості розпорядження іншим майном казенного підприємства (державної установи) визначається в його статуті, затвердженому власником майна у встановленому порядку.

Таким чином, у відношенні «власник - установа» остання (і зокрема державний вищий заклад освіти) здійснює права володіння, користування і розпорядження майном не вільно, а за принципом «можна тільки те, що встановлено законом, відповідає завданням власника і призначенню майна», а власник діє по своєму розумінню, якщо інше не передбачено законом.

Державні заклади, що фінансуються за рахунок коштів державного бюджету не вправі виходити за межі встановленого для них кошторису витрат. Цільове використання закріпленого за ним майна припускає використання його тільки відповідно до функціональної спрямованості, задач і цілей, поставлених власником, закріплених в установчих документах, передбачених законодавством, та тих, що впливають із призначення даного майна (так споруди навчальних закладів повинні використовуватися тільки для організації і проведення процесу навчання студентів).

Закон України «Про власність» установлює, що державні установи (організації), що фінансуються за рахунок коштів державного бюджету і можуть у випадках, передбачених законодавством України здійснювати підприємницьку діяльність, вправі самостійно розпоряджатися прибутками від такої діяльності і майном, придбаним за рахунок таких прибутків.

У зв'язку з реалізацією зазначеної можливості державні установи набувають можливості володіти майном яке закріплюється за ним на двох самостійних правових режимах. Одна частина майна установи, отримана їй від власника закріплюється за нею на праві оперативного управління, інша частина у виді прибутків від власної підприємницької діяльності і придбаного за їхній рахунок майна знаходиться в режимі особливого речового права. «Характер цього права не оставляет сомнений, что оно – право полного хозяйственного ведения», - вказував Суханов Е.А. [10, с. 266], оскільки перелік речових прав є вичерпним.

Не викликає сумнівів, що право повного господарського ведення поряд із правом власності є майновою-правовою основою підприємництва оскільки, «здійснюючи право повного господарського ведення, підприємство володіє, користується і розпоряджається зазначеним майном, роблячи у відношенні нього будь-які дії, що не суперечать закону і цілям діяльності підприємства. До права повного господарського ведення застосовуються правила про право власності, якщо інше не встановлено законодавчими актами України» (ч.2 п. 1 ст. 39 Закону України «Про власність»).

Таким чином, можна з упевненістю констатувати, що існують необхідні майнові-правові передумови для заняття державними вищими закладами освіти підприємницькою діяльністю і відповідно, що останні, надають платні послуги діють на свій ризик і під власну матеріальну відповідальність. При цьому її обмежений характер не може розглядатися як перешкода до заняття підприємництвом. В той же час, для того, щоб здійснювати підприємницьку діяльність у майновому плані державні навчальні заклади повинні бути розкряпані. Тому, на наш погляд від конструкції другорядної похідної власності слід відмовитися. Натомість доцільним буде прийнята у науці та відображена у проекті ЦК України позиція, згідно якої сама юридична особа повинна бути власником наданого їй майна.

Надійшла до редколегії 22.01.2000

Список літератури:

1. Відомості Верховної Ради України 1991 №20, ст.249.
2. Відомості Верховної Ради України 1991 № 24, ст.272.
3. Попондопуло В.Ф. Правовой режим предпринимательства С.-Пб. 1994.
4. Пушкин А.А. Проблемы совершенствования правового регулирования имущественных и личных неимущественных отношений, соответствующих отраслей законодательства и учебных дисциплин. Х. , 1993.
5. Довгерт А.С. Проект нового Цивільного кодексу України: теорія та проблеми// Вісник Університету внутрішніх справ. 1999. Вип. № 6.
6. Мейер Д.И. Русское гражданское право ч.1 М. 19 97г.
7. Гражданское и торговое право капиталистических государств/ Под ред. Васильева Ю. А. М., Международные отношения 1993.
8. Венедиктов А.В. Государственная социалистическая собственность. М. 1948.
9. Гражданское право. Под ред. Толстого Ю.К. и Сергеева А.П Часть 1. М., 19 98.
10. Комментарий Части первой Гражданского Кодекса Российской Федерации для предпринимателей. Под ред. Брагинского М.И., Суханова Е.А., Витрянского В.В. М. 19 95.

О.А.Орловська

ПРОБЛЕМА ВИЗНАЧЕННЯ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ ПІДРОЗДІЛІВ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

У період становлення України як нової держави обновляються відношення в суспільстві, що охоплюють усі боки життя країни. Радикальні економічні і політичні перетворення призвели до створення свого владно-правового поля. У зв'язку з переходом до ринкової економіки відбувається перелом у свідомості людей, оскільки на зміну традиційним відношенням приходять принципово нові суспільні відносини. Отже, виникає необхідність їхнього регулювання за допомогою відповідних механізмів.

На даний момент ми спостерігаємо, розвиток таких галузей права, яким в радянські часи приділялось небагато уваги. Виникають суспільні відносини, які з урахуванням динаміки і розвитку відзначених процесів потребують правового регулювання. Що не обходить стороною і органи внутрішніх справ. Підрозділи ОВС вимушені пристосовуватись до нових економічних відношень. Це набуває особливої актуальності в умовах скрутного становища бюджетної сфери економіки. А в умовах, коли в руках злочинців зосереджені значні